

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Abrevieri	9
Introducere	13
Capitolul I	
Dosarul argumentelor împotriva teoriei căderii teologiei în filosofia elenistică	43
Capitolul al II-lea	
Dumnezeul creștin vs. zeitățile păgâne pătimitoare: nepătimirea – calificativ apofatic al afectelor divine	81
Capitolul al III-lea	
Respingerea dochetismului: pătimirea lui Hristos este reală	105
Capitolul al IV-lea	
Soluționarea controverselor patripasiene: Fiul a pățimit în Întrupare, nu Dumnezeu Tatăl	145
Capitolul al V-lea	
Răspunsul pe care Ortodoxia l-a dat arianismului: dumnezeirea Cuvântului nu este diminuată de implicarea Sa în pătimire	159
Capitolul al VI-lea	
Nestorianismul combătut: teologia Sfântului Chiril despre <i>kenosis</i> -ul divin	209
Concluzii	263
Anexa	271
Bibliografie	277
Indice de termeni scripturistici	305
Indice general	309

că o versiune a acestei teorii nu a fost necunoscută primilor Părinți și a apărut odată cu Ipolit al Romei (170-235), care susținea că ereticii nu-și deriva dogmele din Scripturi și tradiția apostolică, ci mai degrabă din filosofii greci⁸. Ipolit s-a străduit să arate că învățăturile variatelor grupuri gnostice deriva din diferite școli filosofice. Tertulian din Cartagina (160-225) a pus sechestru pe potențialul retoric al acestui argument și a stigmatizat filosofia greacă cu titlul de mamă a tuturor ereziilor⁹.

Harnack, cel mai probabil, a întors argumentul vechi atât împotriva ereticilor tradiționali, cât și împotriva Părinților Bisericii. Conform acestuia, învățăturile gnostice reprezintă o distorsiune elenizată acută a Evangheliei prin filosofie, în timp ce poziția ortodoxă dezvăluie același fel de distorsiune, numai că elaborată gradual¹⁰. Rezultatul trist al acestui proces este transformarea mesajului într-un sistem pur și simplu „speculativ, filosofic, cultic-mistic și dualist-ascetic”¹¹. Pentru Harnack, rolul eretic al istoricului dogmei constă în expunerea acestei dezvoltări vătămătoare și a emancipării ulterioare a Bisericii de sub această influență corupătoare¹². Deși această teorie este un exemplu clasic de aberație genetică, ea a pus stăpânire permanent pe teologii și istoricii de după Reformă. În ciuda faptului că această concepție a lui Harnack despre elenizare ca o corupere a Evangheliei a fost supusă unor critici devastatoare în privința mai multor aspecte¹³,

⁸ Ipolit, *Ref. Proem.* 3.

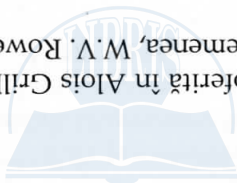
⁹ Tertulian, *De prescr.* 7.

¹⁰ Harnack, *Outlines of the History of Dogma*, pp. 66-67.

¹¹ *Ibidem*, p. 61.

¹² *Ibidem*, p. 7.

¹³ O importantă critică a acestei teorii este oferită în Alois Grillmeier, *Christ in Christian Tradition*, i. Vezi, de asemenea, W.V. Rowe,

validitatea ei este încă implicată în discuția despre (ne)pă-

timirea divină.

O versiune mult mai elaborată a acestei evaluări standard a poziției patristice adaugă următoarea considerație. Deși cea mai mare parte a Tradiției susține nepătimirea divină, o temă minoră, care îl zugrăvea pe Dumnezeu ca pătimind, traversează întreaga perioadă patristică. Această temă poate fi observată, de exemplu, în numeroase expresii teopashite care aparțin unor Părinți a căror ortodoxie nu poate fi pusă la îndoială. Pe lângă aceasta, două mișcări eretice – patri-pasșianismul¹⁴ modalist și monofizitismul teopashit – susțineau că Dumnezeu pătimește. Așadar, conform acestei versiuni a teoriei, a existat o voce minoritară care susținea pătimirea lui Dumnezeu în fața opoziției predominante. Aceasta concepție este apărută, de exemplu, de J.M. Hallman: „În ciuda concepției filozofice dominante, există un refren disonant stins în tradiția creștină alcatuită din voci minore. Pentru ele, Dumnezeu credinței iudaice și creștine este un împreună pătimitor”¹⁴.

Poziția lui Hallman este conformă cu interpretarea dominantă, și nu o îndepărtare de ea. Elementele majore ale acestei

„Adolf von Harnack and the Concept of Hellenization”, pp. 69-98; M. Hengel, *Judaism and Hellenism*; W. Pannenberg, „The Appropriation of the Philosophical Concept of God as a Dogmatic Problem of Early Christian Theology”, ii, pp. 119-183; W.E. Helleman (ed.), *Hellenization Revisited*; J. Danielou, *Gospel Message and Hellenistic Culture*, p. 303. ¹⁴ Teopashism (din gr. θεοπασις): curent controversat sub formă de dispută teologică din sec. V-VI în Orient, promovat de monofiziți, care susțineau că Hristos ca Dumnezeu-Fiul sau ca unul din Treime a pătimit și S-a răstignit pentru noi [n. red.].

„Patirpasșianismul (din lat. *Patri* – Tatăl și *passio* – a suferi) învață că Dumnezeu Tatăl S-a întrupat și a suferit pe Cruce împreună cu Iisus [n. red.].”¹⁴ J.M. Hallman, „The Seed of Fire”, p. 369.

Așa cum am observat mai înainte, în climatul teologic contemporan s-a generalizat prezentarea nepătimirii într-o lumină nefavorabilă, încât adeseori se ignoră faptul că noțiunea de pătimire divină nemărginită pune multe probleme.

Probleme privind pătimirea divină absolută

nepătimirii lui Dumnezeu.

crucială pentru afirmarea atât a pătimirii restrânse, cât și a opusă, centrată pe dogma Întrupării ca fiind de o importanță abordate în restul lucrării pe măsura ce dezvolt o concepție o critică constructivă a punctelor 2 și 3. Punctele 4 și 5 sunt exagerat de interpretii contemporani. Capitolele II și III oferă clasică (distincția de concepțiile elenistice ulterioare) este primul capitol că rolul nepătimirii divine în filosofia greacă adevărat, pe atât de banal, cu o singură rezervă: voi arăta în necesită o revizuire integrală. Primul punct este pe cât de cepție larg acceptată reprezentată o interpretare greșită, care Sarcina studiului de față este de a arăta că aceasta con-general drept „teoria căderii teologiei în filosofia elenistică”¹⁵.

nei majorității. Mă voi referi la aceasta pozitive, cunoscută în care afirma că Dumnezeu este pătimitor, împotrivindu-se optimul fapt a fost recunoscut de un grup minoritar de teologi, cu revelația Dumnezeului pătimitor în Iisus Hristos; (5) ul-atestată în Biblie; (4) nepătimirea divină este incompatibilă (filior) divine și a implicării divine în istorie, așa cum este nu lasă loc pentru nici o mărturisire vădită a afectelor (emo-Părinți în mod necritic de la filosofi; (3) nepătimirea divină elenistică; (2) nepătimirea divină a fost adoptată de primii divină este un atribut al lui Dumnezeu în filosofia greacă și interpretări larg acceptate sunt următoarele: (1) nepătimirea